

Народна іграшка як засіб виховання дітей

Ганна КІЛЬОВА,

кандидат філософських наук, головний спеціаліст відділу педагогічних кадрів
МОН України

Наукові дослідження переконливо доводять, що долучення дитини до культури рідного народу сприяє найповнішому розкриттю її природних схильностей, розвитку її здібностей, духовному збагаченню. Серед явищ матеріальної і духовної культури народу на особливу увагу заслуговують іграшки. Ці витвори, відображаючи явища реального світу, водночас несуть велике інформаційне наповнення, втілюють оригінальні ідеї. А тому мають надзвичайну пізнавальну цінність для дітей. Вони не лише урізноманітнюють ігрову діяльність дитини, а й розширюють сферу її уявлень про світ і свій народ, розвивають притаманні національній господарській та побутовій культурі навички.

Виховний вплив іграшки – незаперечний. Саме з нею пов'язаний розвиток літературної, музичної, драматичної, зображальної діяльності дитини. Вона з'явилася у зв'язку з природною потребою дитини пізнавати світ, творчо і самостійно його осмислювати. Тому наслідування дорослих в їхній трудовій і побутовій діяльності, звичаєво-обрядових дійствах є її основним змістом.

Предметом спеціального дослідження народна іграшка вперше стала наприкінці XIX – на початку XX ст. Спочатку нею зацікавились етнографи. Саме вони і звернули увагу на іграшку як на пам'ятку матеріальної культури та побуту, починаючи від найдавніших часів. Зусиллями етнографів світу зібрано відомі на сьогоднішній день у різних країнах колекції іграшок народів Азії, Африки, ляльок у Паризькому педагогічному музеї, у музеях Нюрнберга, Берліна, Стокгольма, музеї іграшки у Москві та в інших містах.

У дослідженнях зарубіжних авторів (Р.Вайян, А.Міллер, Д.Левінгстон, О.Брайант, Л.Нерденшільд, Ф.Тейлор, А.Вейль, М.Мід та ін.), а також у працях мандрівників та етнографів (В.Зуєв, М.Миклухо-Маклай, В.Штернберг, М.Богомаз, І.Харузін, М.Вишеславцев, Є.Покровський, С.Стебницький) представлено багатий матеріал про життя дитини в примітивному суспільстві, зокрема про її іграшки та ігри [5, с. 357].

Різні аспекти проблеми виховання народними засобами розглядали В.Дружинін, Л.Орел, Л.Аристова, В.Андрєєв, Ю.Бабанський, М.Данилов, Б.Коротяєв, І.Лернер та ін.; особливості прояву творчих здібностей дітей у різних видах діяльності, в тому числі ігровій, вивчали Ю.Косенко, В.Сьомін, В.Тименко, С.Діденко.

Для визначення місця іграшки у системі матеріальної та духовної культури суспільства важливими є праці з проблем культури (М.Киященко, Е.Маркарян, В.Межуєв, О.Постникова, Е.Соколов, Л.Столович, Н.Чавчавадзе). Особливо цінними для

розуміння таких понять, як морфологія, функціонування народної іграшки, а також її естетична виразність, є теоретичні дослідження на конкретному матеріалі історії (П.Богатирьов, Ю.Лотман, В.Пропп, Б.Смірнов) та мистецтвознавчі роботи (М.Бартрам, А.Бакушинський, О.Бенуа, Б.Бутник-Сіверський, Г.Блинов, В.Василенко, М.Грушевський, І.Дайн, Р.Захарчук-Чугай, Г.Локуцієвська, І.Макарова, О.Найден, М.Некрасова, Т.Перевезенцева, О.Сокович, Д.Фіголь, С.Ханемен, М.Церетеллі та ін.), в яких відображено генезис та основні етапи розвитку народної іграшки. У працях зазначених авторів привертає увагу виділення художньої специфіки народної іграшки як особливого різновиду декоративно-прикладного мистецтва, в якому виражено локальні, національні та загальнолюдські риси матеріальної і духовної культури [17, с. 8].

Українські педагоги Т.В. Коваленко, В.П. Титаренко, К.Ю. Ряхно, О.І. Щербань розробили освітні технології використання з виховною метою як народних іграшок, так і народних ігор. Сучасна дослідниця Людмила Герус розглядає українську народну іграшку всебічно – передусім як явище культури та вид декоративно-прикладного мистецтва; намагається з'ясувати її витoki, висвітлити історію розвитку, окреслити основи художньої виразності, визначити вузьколокальні та загальноетнічні ознаки тощо [7, с. 14].

Інша дослідниця-педагог Ярина Коваль у статті про формування творчої активності молодших школярів висвітлює особливості функціонування народних іграшок в житті дитини. «Народна іграшка належить до унікальних явищ культури, – пише Я.Коваль. – Вона є предметом народної гри, засобом виховання та розвитку дитини, об'єктом творчості, реліктом культури, декоративною оздобою, сувеніром. Власне, ці функціональні відмінності, тісно переплітаючись, зумовили її активну роль у процесі культурної спадкоємності поколінь і мистецьку своєрідність» [8, с. 8].

Іграшка, як і гра, є відображенням своєї епохи. Історія іграшки є невід'ємною частиною історії культури суспільства. Для кожної історичної епохи характерні свої іграшки, оскільки розвиток матеріальної основи суспільства, його духовної культури позначається не лише на змісті дитячих ігор, а й на тематиці та формах іграшок. Перші іграшки, знайдені під час розкопок дитячих поховань, були дуже схожими на знаряддя праці, предмети побуту. Їх виготовляли з найпростіших природних матеріалів з метою оволодіння дитьми навичками майбутньої діяльності. Як стверджує дослідник історії української народної іграшки О.Найден, дитяча іграшка як предмет певного функціонального призначення з'явилася досить пізно, коли цивілізація окремих суспільств і народів досягла достатнього рівня розвитку. Відтоді іграшка, поряд з іншими речами, зробленими людиною (знаряддями праці, побутовими предметами, культовими атрибутами), ввійшла до сфери культури [19].

Іграшки Давнього Єгипту (ляльки з дерева і тканини, фігурки тварин, шкіряні м'ячі тощо) датуються серединою III тис. до н.е. Тут уперше було створено іграшки з нескладними механізмами («крокодил», «тигр»), яким дитина могла надати руху рукою. У Давньому Китаї іграшки виготовляли з глини (посуд для приготування їжі, плита, будиночок, ручний млинок тощо).

У дитячих похованнях античної епохи знайдено ляльки, фігурки тварин, які виробляли зі слонової кістки, бурштину, теракоти, а для дітей рабовласників – зі срібла та мармуру. У цей період з'явився і набув популярності театр ляльок. Про нього писали грецький філософ Платон, письменники Арістофан і Апулей.

Найбільшими центрами виготовлення іграшок у часи середньовіччя були Лімож, Страсбург (Франція), Нюрнберг (Німеччина), чий вироби високо цінували у різних країнах світу. У XVII–XVIII ст. почалося виготовлення іграшок зі срібла, порцеляни, слонової кістки, що були справжніми витворами мистецтва.

На території України найдавніші прототипи іграшки виявлено в с. Мезин Коропського району Чернігівської області. Це фігурки пташок, вовка та собаки, виготовлені з мамонтового бивня приблизно 25 тис. років тому. Вони мали обрядове значення. У IV–III тис. до н.е. трипільці виготовляли керамічні жіночі статуетки, різноманітні фігурки тварин (овець, коней, биків та ін.) та їхніх дитинчат, які символізували плодючість. У могильнику на території Львівської області знайдено ліпні порожністі фігурки пташок, що згодом трансформувалися в іграшки-свищики. Дитячі іграшки давніх слов'ян (дерев'яні коники, качечки) знайдено під час розкопок на Наддніпрянщині. Датовані вони приблизно X – початком XII ст. У той самий час побутували й так звані технічні іграшки: луки, мечі, дзиги тощо.

У дохристиянський період іграшки переважно зображали священних тварин, птахів, фантастичних

істот, що свідчить про їх зв'язок з язичницьким культом, народною міфологією. Після прийняття християнства іграшки здебільшого використовували з ігровою та декоративною метою. Однак деякі з них і досі зберегли ритуальний характер (ялинкові прикраси до Нового року, святкові кульки тощо). Іграшок періоду XIV–XVIII ст. майже не збереглося. Однак етнографи стверджують, що їх виготовлення не припинялося ні в XIV, ні в XVI століттях. У XVII ст. популярним був вертеп, персонажі якого (Запорожець, Циган, Дяк, Баба, Шинкар та ін.) відтворювали релігійні, казкові, побутові сюжети. У другій половині XVIII ст. внаслідок розвитку в Україні ярмаркової торгівлі розпочалося масове виробництво іграшок на продаж. Жодний ярмарок не обходився без глиняних коників, баранчиків, півників, маленького посуду, ляльок, розписаних орнаментом, прикрашених кольоровою глиною і покритих прозорою поливою.

Розквіт кустарного іграшкового промислу припадає на середину XIX ст. Найбільше виготовляли забавок на Наддніпрянщині, Поділлі, Прикарпатті. Серед тогочасних іграшок – дерев'яні кухлики для зачерпування рідини, дерев'яні ляльки, маленькі моделі побутових речей (іграшкові товчачики, тачівки, рублі, оздоблені різьбленням), дзиги, вітрячки та ін. Популярними були механічні забавки з відповідними рухомими елементами – вирізані фігурки попарно з'єднаних планками ведмедів, ковалів, ткачів; головоломки для дітей – так звані «велика» і «мала мороки». «Велика морока» складалася з двох довгих і дванадцяти коротких кілочків, що утворювали на основній осі три хрестоподібні конструкції, а «мала» – з чотирьох однакових кілочків, зв'язаних у хрестик. Щоб їх розібрати, а потім скласти, необхідно було виявити кмітливість і винахідливість. Найбільше дерев'яних іграшок виготовляли на Прикарпатті, у Яворові (Львівська область). Це різноманітні візочки з драбинками, кониками, іграшкові меблі (столи, скрині, лави-ліжка – бамбетлі), іграшкові музичні інструменти (сопілки, пищики, тарахкальця, тріскачки та ін.). Селище Опішне (Полтавська область) відоме своїми керамічними іграшками, які відображали природу, народний побут, героїв казок, пісень (коник, квочка з курчатами, пташниця, вершники, міські та сільські жінки у типовому одязі, звірі-музики тощо). Гончарі, крім ужиткового посуду, виробляли й «дріб», тобто маленькі іграшкові глечики, макітерки, мисочки, горнятка, маснички тощо.

Наприкінці XIX ст. на Львівщині (с. Стара Сіль) виникли рідкісні в українському народному мистецтві сюжети – «танок» і «колисочка». Перший зображує жінку і чоловіка в танці. Свищик «колисочка» має вигляд «колиски на кружалах», у якій лежить дитина. Окрему групу забавок становлять керамічні тарахкальця («хихички»), відомі ще з часів трипільської культури, – порожністі кульки завбільшки з гусяче яйце, прикрашені зображеннями сонця, півмісяця та ін. На Гуцульщині вівчарі ліпили іграшки з плавленого овечого сиру. Випасаючи овець, вони

виготовляли казкових оленів, баранчиків, фантастичних півників, коників, а повернувшись із полонини, дарували їх дівчатам і дітям. Згодом іграшки почали створювати й жінки, і в XIX ст. виготовлення іграшок із сиру стало домашнім промислом. Найбільшими його осередками були села Брустурів, Річка, Снідавка і Шепіт теперішньої Івано-Франківської області.

В Україні іграшки виробляли не тільки з твердих і пластичних матеріалів, а й з лози, соломки, рогози, повісма, довгої трави. Використовували тканину, кольоровий папір, картон. Першим збирачем і дослідником української народної іграшки був священик із Суботова Марко Грушевський (1865–1938 рр.), родич відомого історика Михайла Грушевського. У 1904 р. було опубліковано його працю «Дитячі забавки та ігри усякі. Зібрані по Чигиринщині Київської губернії».

Українські народні іграшки надзвичайно різноманітні, відрізняються регіональними та видовими особливостями. Вони відмінні за кольором, формою, візерунком, оздобленням, технікою виготовлення. Зупинимось на кожному з видів іграшок, залежно від матеріалу, з якого їх було створено, більш детально.

Іграшки з дерева

Більшість дерев'яних іграшок становлять вироби ремісничого характеру – деркачі, вітрячки, фуркала, свищики, тарахкальця тощо, які мають лише ігрове призначення і позбавлені художньої образності. Ще й у повоєнний час їх у великій кількості продавали на базарах і в крамничках. Виробляли їх ремісники-кустари та артіль, які утворювалися переважно в невеликих містах. Іграшки, пов'язані з шумовими ефектами, в давнину виконували захисну функцію. Вважалося, що їх звук відганяє від дитини злі сили.

Переважно дерев'яними були іграшки Стародавньої Русі. Зразки таких забавок було знайдено на Наддніпрянщині, в Новгороді, Рязані і датуються вони приблизно X – першою половиною XV століття. Їх можна поділити на образотворчі (коні, птахи, ляльки) та технічні (дзиги, кулі, мечі, луки). Проте важко сказати, чи це були власне іграшки, чи вони мали якесь культове або навчальне призначення. І нині в деяких центрах художнього мистецтва виготовляють дерев'яні, точені на верстаті або зроблені іншими способами іграшки, які розфарбовують та розписують. Ця іграшка подібна до круглої дерев'яної скульптури. Відомі цілі іграшкові композиції ансамблевого характеру («Біля криниці», «Карусель», «По воду» тощо) [15, с. 126].

Іграшки з глини

Серед керамічних іграшок найулюбленіші та найпоширеніші – свищики (свистунці, пищики). Їх здавна виготовляли по всій території України. Де існувало гончарство, там переважно й робили такі іграшки – птахів, звірів, свійських тварин або глиняні зображення людей. Колись вони мали охоронне, захисне призначення – це були своєрідні обереги.

Складається враження, що глиняні забавки виготовляли дещо механічно, абияк. Проте тут вияв-

ляється мудрість народного мистецтва. Писанки, наприклад, розписуються ретельно, старанно. Це саме можна сказати і про гуцульські селянки та гердани, вишивку тощо. А от дитячі іграшки-свищики орнаментують ніби поспіхом, та й форма їх спрощена, схематизована, «примітивна». Насправді ж усе тут виправдане і виважене досвідом багатьох поколінь народних майстрів. Саме умовний, а не натуралістичний образ птаха вчить дитину розумінню метафоричної мови традиційного мистецтва. До того ж через спілкування з такими іграшками дитина навчається в умовному та узагальненому бачити образ живого, конкретного, що розвиває її спостережливість та кмітливість. Зрештою, дитина змалечку привчається до місцевих традиційних форм у народному мистецтві.

Найбільшого поширення набули свищики-коні, олені, птахи, вершники на конях, вершники на баранах, півники, птахи-олені тощо. Ці забавки досить істотно відрізняються від інших народних іграшок, є в них щось язичницьке, однак не за архаїчною простотою форми, а навпаки, за певною ускладненістю, в основі якої – народні легенди, повір'я, давні перекази. Сучасні народні майстри, автори іграшок-свищиків, з шаною ставляться до досвіду давнього гончарства, до місцевих традицій. Це М.Піщенко (с. Ічня на Чернігівщині), М.Тарасенко та Я.Масюк (с. Дибинці на Київщині), К.Нечипорук (с. Громи на Уманщині), М.Галас, А.Койда, І.Сухий, Л.Король, М.Роцобук, Ф.Олексієнко (м. Київ) та ін. Свищики і похідні від них скульптурні іграшки цих майстрів (барани, цапи, олені, коні, корови, птахи, леви, вершники, мавпи, собаки тощо) – традиційні у своїй основі і водночас оригінальні за способами мистецького вираження певної ідеї, позначені рисами індивідуальної фантазії, гумору, ліричного смутку [10, с. 1024].

Ляльки з тканини

Серед іграшок особливо слід виділити ляльки. Відтворюючи лагідну турботу матері про неї саму, дитина піклується про ляльку, «доглядає» її, і тут найбільш ефективно складаються психологічні передумови для оволодіння моральними нормами поведінки, формування глибоко соціальних за своїм змістом емоцій.

Діти поводяться з лялькою як із живою істотою. Вони розмовляють з нею, одягають її, годують, кладуть спати, шують для неї одяг, прикрашають квітами, кольоровими стрічками, вишитими візерунками, наслідуючи одяг, зачіски та прикраси місцевого жіноцтва. Так, граючись ляльками, дівчатка готуються до виконання майбутніх обов'язків дружини, матері та господині дому [там само, с. 1026].

Виготовлені власноруч ляльки ще у післявоєнний час були досить поширеними в селах та провінційних містах України. Їх занепад розпочався приблизно наприкінці 50-х років XX століття внаслідок розширення виробництва фабричних іграшок та нівелювання традиційного побуту на селі. Нині такі ляльки зберігаються в музеях та приватних колекціях. За традиційними зразками їх виготовляють деякі художники-професіонали.

Лялька з давніх-давен була й іграшкою для маленьких дітей, і їх оберегом. У колиску біля доньки ліворуч клали ляльку, біля хлопчиків з правого боку – сопілочку. За старовинними віруваннями, то були символічні атрибути – обереги, які дійшли з часів язичництва і несли в собі цілющу силу. Шили ляльки з клаптиків лляної тканини, шовку, конопель, кропиви, вовни. Вони мали три- чи семикольорову гаму. Поєднувалися кольори зовсім несподівано: білий-малиновий-коричневий; зелений-білий-коричневий-малиновий-морквяний-чорний-синій [там само, с. 1028].

Ляльки призначалися для дитячої гри. Однак тривалий час у різних місцевостях вони зберігали риси, властиві обрядовим предметам. Адже в давнину ляльки відігравали велику роль в обрядовості від «молитвування» і жертвовного спалювання (Колодій, Масниця, Купала), уособлення весняних божеств води і родючості (Криниця, Іван) та осінніх божеств родючості (Дідух, Кукла) до весільних ляльок-княгинь. Під час хвороби дитини виготовляли ляльку, яку закопували в землю (щоб земля всю хворобу забрала), а як дитина видужувала, то викопували, причепурювали і клали знову до колиски.

Одним із найпоширеніших типів українських народних ляльок є «вузлові» ляльки (їх робили способом крутіння, завивання, перев'язування). Крім внутрішньої вузлової основи (хустка, напхана ганчір'ям і зав'язана у вигляді голови – єдиної об'ємної частини), спільною прикметою цих ляльок було обличчя з хрестом, створеним із різнокольорових або однотонних ниток у такий спосіб, що посередині утворювався ромб чи квадрат. Ці яскраві, розмаїто-декоровані ляльки робили взимку та на початку весни. Вони уособлювали образи наречених в обрядовому вбранні або матерів з діточками (у місцевих варіантах). «Вузлові» ляльки належать до так званих «неодягнених» ляльок.

Ляльки «вдягнені» – це ті, для яких спеціально шився одяг. Вони значно більш натуралізовані, часом з документально відтвореним у мініатюрі місцевим одягом та етнічно характерними рисами обличчя, вишитими або намальованими.

У прикарпатських та карпатських селах ляльки – дитячі іграшки оздоблювали майстерною вишивкою і традиційними прикрасами (кораловим намистом, дукачами, селянками). До того ж, у цій місцевості робили на продаж великі декоративні ляльки з виточеною на верстаті дерев'яною основою, вдягнені у майже точні копії народного гуцульського святкового вбрання. Граючись такою лялькою або намагаючись її зробити, дитина засвоювала перші уроки народної культури, ознайомлювалася з основами пластичних та декоративних традицій [15, с. 132].

Іграшки з сиру, тіста

Ці вироби можна називати іграшками тільки умовно, оскільки в них ігрове призначення поєднується з обрядовим. Особливо це стосується виробів із тіста – фігурного печива у вигляді птахів,

баранів, кіз, зайців, білок та інших тварин, сезонне випікання яких (до певних свят, найчастіше весняних) якраз і свідчить про їх обрядове значення. Це печиво нерідко має умовно-образний характер, воно яскраво розмальоване. Діти спочатку граються ним, а потім з'їдають.

Іграшки з сиру виготовляють в деяких селах Карпат – Косівського та Верховинського районів. Вони, як і фігурні вироби з тіста, частково мають обрядове значення. Як було зазначено вище, виготовлення іграшок із сиру поступово перейшло у сферу жіночих занять і стало промислом. Значно ускладнилася в хатніх умовах і технологія одержання сиру. Сир з коров'ячого молока виявився більш придатним матеріалом для створення різноманітних іграшок.

Нині в карпатських селах виготовляють із сиру коників, баранів, цапів, корів, птахів, коней з вершиками, оленів. Іноді їх прикрашають цяточками та крапочками, проте більшість лишається нерозфарбованою. За характером пластичного вирішення всі сирні іграшки можна поділити на дві категорії – одні тяжіють до умовного, узагальненого вираження образу тварини чи птаха, а в інших помітна тенденція до певної «натуралізації». Вони складніші за формою, мають значну кількість допоміжних деталей, що свідчить про їх пізніше походження. Взагалі ж гуцульським іграшкам з сиру властиві пластична виразність, ясність та чіткість форм, художньо-естетична своєрідність, традиційна манера вираження образу.

Виховна цінність іграшки полягає в тому, що вона сприяє формуванню самостійності творчої діяльності дітей. Традиційні іграшки різних народів здавна використовують з метою естетичного, морального, розумового, фізичного виховання. Під час гри дитина розвивається, пізнає світ, наслідують і засвоює соціальний досвід. Іграшка є засобом передавання культурного досвіду народу від покоління до покоління.

Важко переоцінити ту величезну роль, яку відіграють народні іграшки у моральному та естетичному вихованні дітей. З давніх-давен вони були не лише формою проведення дозвілля та розваг. Завдяки їм формуються такі якості, як кмітливість, наполегливість, організованість, спритність, уважність, товариськість тощо, розвивається фантазія, мовлення, образне мислення. Розумно організована гра з іграшкою є дійовим методом трудового виховання. Адже дитина з іграшкою виконує певні дії, щось вигадує, часто наслідуючи трудові дії дорослих [там само, с. 139].

Багаторазове повторення ігрових дій віддавна було спрямоване на прищеплення дітям поваги до праці, до звичаїв і традицій рідного народу. За допомогою активного використання народної іграшки, участі в іграх діти легко опановують вірші, пісні, примовки, приказки, скоромовки, лічилки, якими супроводжуються ці дії, розвиваються фізично та розумово.

Народна іграшка є, з одного боку, моделлю, зразком життя, з іншого – джерелом радості, бадьорості, доброго самопочуття. Іграшка як відображена модель поведінки, виявлення і розвитку складних самоорганізованих систем охоплює альтернативні сценарії різних процесів життя. Але практично в кожній народній іграшці закладені вільні основи самовираження, імпульси творчих ходів, виборів, переваг, непередбаченість дитячої поведінки.

Сучасна дитина, спілкуючись з народною іграшкою за допомогою органів дотику, слуху, зору, тобто сенсорно, сприймаючи її форму, конструкцію, усвідомлюючи її призначення, непомітно для себе пізнає виробничо-господарську та святково-обрядову діяльність населення рідного краю. Кожна іграшка – це вияв історії та культури народу, оскільки вона відображає соціальне життя певної епохи. Народні ігри, де ми використовуємо народні іграшки, містять елементи фольклору, а це сприяє залученню до національної культури. Вони розвивають естетичні почуття, виховують у дітей любов до мистецтва. Тому використання народних іграшок, як і елементів традиційного мистецтва на заняттях з дітьми – в дитячих садках, школах, будинках творчості – має велике виховне значення.

Педагоги, вчителі, вихователі, батьки повинні не лише зацікавлювати дитину іграми з народними іграшками, а й навчати її бачити та сприймати їх як певні образи, тобто витвори мистецтва, зразки високої традиційної культури, спадкоємцем багатств якої є дитина. Педагогічна цінність українських народних іграшок полягає в тому, що вони дають простір творчій активності, орієнтують у навколишньому світі, привчають до праці, розвивають мовлення дітей. Отже, як найістотніший компонент гри іграшка виконує важливу освітню, розвивальну, виховну функції. Так само, як гра, вона є важливим фактором психічного розвитку дитини, забезпечуючи поступовий перехід до здійснення різних видів діяльності на більш високому рівні.

Література

1. *Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)»*. – К., 1994.
2. *Закон України «Про дошкільну освіту»* (2001р.).
3. *Програма «Дитина»: Методичні рекомендації до програми «Дитина»*. – К., 1993.
4. *Програма «Малюємо»: Методичні рекомендації до програми виховання дітей дошкільного віку «Малюємо»*.
5. *Богуш А.М., Лисенко Н.В.* Українське народознавство в дошкільному закладі: [Навч. посібник]. – К.: Вища школа, 1994. – 398 с.
6. *Васильєва М.А.* Керівництво іграми дітей в дошкільному закладі. – К.: Освіта, 1986. – 180 с.
7. *Герус Л.* Українська народна іграшка. – К.: Водограй, 2005. – 586 с.
8. *Коваль Я.* Формування творчої активності молодшого школяра // Постмодер. – 2003. – №5–6. – С. 8.
9. *Кузеля З.* Дитина у звичаях і віруваннях українського народу // Зб. наук. статей. – Львів: Час, 1997. – Т.9 – С. 144–151.
10. *Українська родина* / Т.Жук. – К., 1998. – С. 1020–1028.
11. *Литвак І.* Іграшка народного майстра // Україна. – 1956. – №20. – С. 17.
12. *Найден О.С.* Українська народна іграшка. Словесні та обрядові основи // Дошкільне виховання. – 1991. – №3. – С. 27–30.
13. *Русова С.* Український дитячий садок. – К.: Україна, 1991. – 212 с.
14. *Самотулка Феодосій.* Історія України в іграх. – Москва–Нью-Йорк–Київ–Коць, 1995. – 490 с.
15. *Українська родина.* Родинний і громадський побут / За ред. Л.Орел. – К.: Вид. ім. О.Теліги, 2000. – 644 с.
16. *Українські народні ігри для дітей 5–6 років* / За заг. ред. А.Я. Вольчинського. – К.: ІЗМН, 1996. – 296 с.
17. *Фіголь Д.І.* Українська народна іграшка. – Львів: Час, 1994. – 156 с.
18. *Збірник фольклорних і літературних творів для роботи з дітьми у дошкільних закладах за програмою «Дитина» / упор. Н.Дзюбишина-Мельник.* – К.: Освіта, 1994.
19. *Найден О.С.* Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. – К., 1999.
20. *Флерина Е.А.* Игра и игрушка. – М., 1973.

Анотації

Ганна КІЛЬОВА

Народна іграшка як засіб виховання дітей

У статті висвітлюються основні етапи розвитку української народної іграшки, визначаються її регіональні та видові особливості, а також з'ясовуються її виховний вплив та роль в естетичному, моральному, розумовому і фізичному розвитку дитини.

Ключові слова: народна іграшка, виховання, дитина.

Анна КИЛЕВАЯ

Народная игрушка как способ воспитания детей

В статье освещаются основные этапы развития украинской народной игрушки, определяются ее региональные и видовые особенности, воспитательное влияние и роль в эстетическом, моральном, умственном и физическом развитии ребенка.

Ключевые слова: народная игрушка, воспитание, ребенок.

Hanna KIL'OVA

Folk toy as method of education of children

The article lights up the basic stages of development of the Ukrainian folk toy, determined its regional and specific features, and also turn out its educational influence and role in aesthetically beautiful, moral, mental and physical development of child.

Keywords: folk toy, education, child.